

FN's 10år for Uddannelse for Bæredygtig Udvikling: Danmarks forpligtelser

92-gruppen indgår i et netværk, der arbejder for at få Danmark til at bidrage til FN's 10år for Uddannelse for Bæredygtig Udvikling. I netværket deltager også organisationer inden for undervisningssektoren og uddannelsesinstitutioner. Netværket koordineres af Lars Myrthu-Nielsen, sekretariatsleder for Øko-net.

NOTAT #1: Danmarks forpligtelser

Af Anders Kildegaard Knudsen, 92-gruppen¹

INDHOLD

RESUME 1

BAGGRUND 1

DANMARKS FORPLIGTELSE 3

OPSUMMERING 6

Resume

“ Danmark har været flittig medunderskriver af en række konventioner ”

Det internationale samfund har de gennem de sidste årtier fået øjnene op for uddannelse som et centralt element til at fremme bæredygtig udvikling. Uddannelse for Bæredygtig Udvikling har således fået en vigtig plads i flere internationale konferencer og mange kræfter er blevet brugt på at fastsætte fælles hensigter, mål og tidsfrister for dette område.

Danmark har undervejs været flittig medunderskriver af en række konventioner, hvor uddannelse for bæredygtig udvikling har været inkluderet og har siden starten af 1990'erne forpligtet sig gennem flere internationale aftaler til at integrere bæredygtig udvikling i uddannelser og gøre det til et livslangt læringsforløb, som er integreret på alle uddannelsesniveauer, fra førskole til universiteter og efteruddannelse. Desuden har Danmark forpligtet sig til på statsniveau at udarbejde en mekanisme til at koordinere arbejdet med uddannelse for bæredygtig udvikling og sikre, at der er finansielle midler til implementeringen. Den internationale dimension i undervisningen skal styrkes i overgangen fra miljø undervisning til uddannelse for bæredygtig udvikling.

Følgende artikel beskriver baggrunden for uddannelse for bæredygtig udvikling og gennemgår de væsentligste internationale aftaler, som Danmark har indgået på dette område.

Baggrund

De første skridt imod FN's tiår for Uddannelse for Bæredygtig Udvikling blev taget på FN konferencen for Miljø og Udvikling i Rio de Janeiro i 1992, hvor

“uddannelse er afgørende for at [...] forbedre menneskers evne til at løse udviklings- og miljøproblemer”

man af konferencens slutdokument kan læse, at *“uddannelse er afgørende for at fremme en bæredygtig udvikling og forbedre menneskers evne til at løse miljø- og udviklingsproblemer.”* Endvidere fremgår det af dokumentet, at regeringer bør udarbejde strategier, der integrerer miljø og udvikling som et tværgående element i undervisningen inden for de næste tre år.²

Igennem 1990'erne blev der skabt international konsensus om, at bæredygtig udvikling gennemgående skal nås gennem en læringsproces.

UNESCO fik af verdenssamfundet til opgave at udvikle et koncept for uddannelse for bæredygtig udvikling, og i december 2002, kort tid efter Verdenstopmødet for Bæredygtig Udvikling i Johannesburg, vedtog man på FN's generalforsamling en resolution om at etablere et såkaldt *United Nations Decade of Education for Sustainable Development* i perioden 2005-2014. Beslutningen om tiåret reflekterede det internationale samfunds forventninger om, at FN's medlemslande ville tage dette emne overordentligt seriøst.

“Beslutningen om tiåret reflekterede [...] forventninger om, at FN's medlemslande ville tage dette emne overordentligt seriøst”

I UNESCO rapporten *“Education for Sustainability from Rio to Johannesburg: Lessons learnt from a decade of commitment”* fra 2002, bliver nogle af de centrale erfaringer fra de sidste ti år med uddannelse for bæredygtig uddannelse beskrevet, heriblandt *“at der generelt er brug for at revidere eksisterende uddannelsesplaner og -programmer, således at de aktivt bygger på de koncepter, færdigheder, motivationer og forpligtelser, der er essentielle for bæredygtig udvikling.”*³

UNESCO begrundede behovet for Uddannelse for Bæredygtig Udvikling med følgende: *“Verdenssamfundet konfronteres i dag med en række sociale og økologiske problemer. Disse problemer blev i høj grad skabt ved, at samfundene blev bygget uden hensynstagen til miljømæssig levedygtighed. Problemerne udgør et afgørende ultimatum for menneskeheden: At lære hvordan vi udvikler samfundet samtidig med, at miljøet opretholdes. Dette har vi mulighed for at lære gennem Uddannelse for Bæredygtig Udvikling”*.

Det overordnede formål med tiåret er at sætte en proces i gang for her igennem at skabe en mentalitetsændring. I praksis er der lagt op til at øge den globale bevidsthed om bæredygtighedens tre understøttende piller: økonomisk udvikling, social udvikling og beskyttelse af miljøet. Det er derfor nødvendigt at starte en dialog om, hvordan vi bredt sikrer uddannelse i et globalt samfund. Her spiller ikke mindst medierne en vigtig rolle. Derudover skal hele uddannelsessektoren, dvs. alt fra børnehaven til universitet og efteruddannelsesinstitutioner, relateres til bæredygtighed. Det samme gælder for såvel private som offentlige virksomheder.

UNESCO er udnævnt som international koordinator af tiåret, mens de enkel-

“UNESCO skal udarbejde en midtvejsevaluering [...] til FN’s Generalforsamling i 2010.”

te landes regeringer spiller en væsentlig rolle i forhold til at sætte rammerne for aktiviteter og effektivt samarbejde på nationalt plan. Derudover vil der på lokalt niveau være behov for at identificere potentielle partnere; eksempelvis skoler, forældreorganisationer, lærerorganisationer, voksenundervisning, diverse organisationer, kommuner og amter. UNESCO skal udarbejde en midtvejsevaluering for implementeringen af Uddannelse for Bæredygtig Udvikling til FN’s Generalforsamling i 2010.

Danmarks forpligtelser

I Danmark har man længe været klar over, at uddannelse er en forudsætning for en bæredygtig udvikling, og i de senere år har Danmark tilsluttet sig en række internationale aftaler om uddannelse og bæredygtighed, bl.a. gennem Agenda 21, sluterklæringen fra FN-topmødet i Johannesburg, den nordiske strategi for bæredygtig udvikling “Hållbar utveckling – En ny kurs för Norden” og “UNECE Strategy for Education for Sustainable Development”.

“Igennem disse aftaler forpligter Danmark sig gentagne gange til at fremme uddannelse for bæredygtig udvikling”

Igennem disse aftaler forpligter Danmark sig gentagne gange til at fremme uddannelse for bæredygtig udvikling og gøre det til et livslangt læringsforløb, som er integreret på alle uddannelsesniveauer, fra førskole til universiteter og efteruddannelse. Nedenfor følger en beskrivelse af de centrale internationale forpligtelser, som Danmark har påtaget sig.

Sjette Ministermøde for Kommissionen for Bæredygtig Udvikling (CSD- 6)

Ved CSD-6 mødet i 1998 tilslutter Danmark sig en række resolutioner, og forpligter sig bl.a. til:

- I samarbejde med uddannelsesorganisationer, NGO’er, lokale autoriteter, m.fl., at udvikle strategier med henblik på at integrere bæredygtig udvikling i undervisningen, herunder at udstikke retningslinier og ansvar til aktører på lokalt, regionalt og nationalt niveau, samt at overveje at nedsætte et nationalt videncenter til udformning af sådanne strategier;
- at integrere bæredygtig udvikling i curricula på samtlige uddannelsesniveauer samt at sikre uddannelsen af lærere hertil;
- at lægge vægt på undervisning og folkeoplysning som essentielle midler i regionale, nationale og lokale strategier om bæredygtig udvikling; samt
- at fremme og styrke partnerskaber og netværk for uddannelse for bæredygtig udvikling, herunder bl.a. skoler, private og offentlige organisationer og institutioner samt private virksomheder.

“undervisning og folkeoplysning som essentielle midler...”

Agenda 21 for Østersø-regionen (Baltic 21E)

Ved Ministermødet i marts 2000 i Stockholm blev ministrene for uddannelse i Østersølandene (de såkaldte Baltic 21-lande) enige om, at udarbejde en

“at sikre at de nødvendige ressourcer er til rådighed...”

handlingsplan for uddannelse som del af den baltiske plan for bæredygtig udvikling. I 2002 var samtlige lande blevet enige om at godkende handlingsplanen *“Agenda 21 for Education in the Baltic Sea Region (Baltic 21E)”*. Ifølge planen forpligter landene sig til:

- at efterleve de overordnede mål for uddannelse for bæredygtig udvikling samt de specifikke mål som specificeret indenfor formel uddannelse, højer uddannelse samt uformel uddannelse.
- At uddelegere ansvarsområder til ansvarlige aktører med henblik på at implementere handlingsplanen samt at sikre at de nødvendige ressourcer er til rådighed til at sikre implementeringen og at bane vejen for finansiering fra supplerende kilder.
- At følge samt monitorere opfyldelsen af målene for uddannelse for bæredygtig udvikling⁴

Verdenstopmødet om Bæredygtig Udvikling (WSSD)

I slutdokumentet fra FN verdenstopmødet i Johannesburg i 2002 forpligter Danmark sig desuden til:

- at udarbejde, monitorere og evaluere nationale og lokale (i passende omfang) handlingsplaner for uddannelse og indarbejde uddannelse for bæredygtig udvikling i disse planer, og
- at tilbyde alle medborgere en række formelle og uformelle uddannelsesmuligheder til fremme af bæredygtig udvikling.

Desuden blev det ved dette topmøde vedtaget, at starte et internationalt tiår for bæredygtig udvikling (Decade of Education for Sustainable Development) i 2005-2014 med UNESCO som ledende organisation for promoveringen af dette.

“Norden har meget gode muligheder for at blive foregangsland...”

Nordisk Ministerråd

Nordisk ministerråd fastslår i deres strategi for bæredygtig udvikling *“Hållbar utveckling – En ny kurs för Norden”* fra 2004, at uddannelse og forskning er afgørende faktorer for en bæredygtig udvikling, at Norden har meget gode forudsætninger for at blive et foregangsland på dette område og at man derfor vil løfte uddannelse for bæredygtig udvikling frem som et vigtigt emne på dagsordenen. Af den nordiske strategi fremgår det endvidere, at det overordnede mål er, at *“udvikle den nordiske velfærdsmodel ved at fremme uddannelse for bæredygtig udvikling gennem livslang læring”*.⁵

For at opnå denne overordnede målsætning, sætter de nordiske ministre sig desuden en række langsigtede mål, herunder:

- at sikre, at elever i førskole og folkeskole bliver oplært til at opnå de kompetencer, værdier og færdigheder, der kræves for at blive aktive, demokratiske og ansvarlige borgere, samt
- at sikre, at de videregående uddannelser spiller en aktiv rolle lokalt,

nationalt og internationalt for at fremme viden og kundskaber til at støtte en bæredygtig udvikling.

“en sådan integration [...] forudsætter, at bæredygtighedsprincipperne indarbejdes i love...”

Det fremgår desuden eksplicit, at de nordiske lande i perioden 2005 til 2008 vil arbejde for at “fremme integreringen af uddannelse for bæredygtig udvikling på alle niveauer i det nordiske uddannelsessystem gennem livslang læring”.

På kort sigt vil man i Norden, for at opfylde denne målsætning, bl.a. fremme professionel udvikling for personer, der arbejder i det nordiske uddannelsessystem, herunder aktiviteter, der gør embedsmænd, rektorer og andre lærerkræfter mere vidende om bæredygtig udvikling. Desuden vil man sikre, at videreuddannelse om bæredygtig udvikling er tilgængelig for den arbejdende del af befolkningen ligesom man vil udarbejde strategier for, hvorledes viden og færdigheder om bæredygtig udvikling indføres i planlægning, ledelse, konstruktion og produktion i alle samfundets områder. Endelig kan det i strategien læses, at de nordiske regeringer vil skabe muligheder for fælles produktion af uddannelsesmateriale og fora ved at koordinere og støtte passende nordisk-sponsorerede projekter.

“uddannelse for bæredygtig udvikling er en investering i fremtiden...”

Af den nordiske strategi for bæredygtig udvikling fremgår det, at et socialt perspektiv af bæredygtig udvikling involverer fastsættelsen af mål i de nordiske lande for at fremme uddannelse og læring om bæredygtig udvikling.

Sidst men ikke mindst bliver det fremhævet, at en sådan integration af uddannelse for bæredygtig udvikling på alle niveauer i det nordiske uddannelsessystem forudsætter, at bæredygtighedsprincipperne indarbejdes i love, forordninger, værdigrundlag, undervisningsplaner og programmer, samt at lærere opnår kompetencer til at integrere bæredygtig udvikling i deres arbejde.

UNECE Ministerielle Konference om Uddannelse for Bæredygtig Udvikling

“der er behov for en koordinationsmekanisme på statsniveau”

I det officielle slutdokument fra UNECE’s miljøministre om uddannelse for bæredygtig udvikling i Kijev 2003 understreges det, at uddannelse for bæredygtig udvikling er en investering i fremtiden og at hvert land skal sikre at de nødvendige ressourcer er til stede for gennemførelse af dette. Slutdokumentet fra denne ministerielle konference udgør desuden mandatet for UNECE-strategien der vedtages knap to år senere i Vilnius.

UNECE Strategien om Uddannelse for Bæredygtig Udvikling

UNECE-strategien fra marts 2005 danner grundlaget for den europæiske implementering af FN-tiåret for uddannelse for bæredygtig udvikling samt for implementeringen af målsætningerne fra 2002 Verdenstopmødet om

<i>"der skal sikres tilstrækkelige finansielle midler"</i>	Bæredygtig Udvikling. Strategien slår fast, at der er behov for en koordinationsmekanisme på statsniveau, at regeringen aktivt skal være med til at fremme implementeringen af strategien, og at der skal sikres tilstrækkelige finansielle midler hertil. Der opfordres endvidere til at de respektive ministre (indenfor miljø og undervisning) viser lederskab i denne henseende, sikrer samarbejde med andre aktører på området med hensyn til såvel udformning af en national implementeringsplan som aktiv opfølgning på den nationale strategi. ⁶
<i>"identificere..."</i>	Slutteligt lægger strategien op til tre faser for implementering: 2007 Alle lande bør identificere hvad der allerede er igangsat af aktiviteter under strategien, herunder at revidere eksisterende tiltag, operationelle rammer, finansielle mekanismer og uddannelsesaktiviteter. Der bør i denne forbindelse udvikles metoder og indikatorer, særligt kvalitative, til implementering af uddannelse for bæredygtig udvikling.
<i>"implementere..."</i>	2010 Implementeringen af strategien bør være fremskreden og landene bør gennemgå fremskridt i denne henseende og, om nødvendigt, revidere den.
<i>"opnå mærkbare fremskridt..."</i>	2015 og frem Alle lande bør have opnået mærkbare fremskridt i implementeringen af Uddannelse for bæredygtig udvikling.

FN Verdenstopmødet 2005

Senest har Danmark forpligtet sig gennem slutdokumentet fra FN verdens-topmødet i New York september 2005 til at promovere FN's tiår for uddannelse for bæredygtig udvikling som grundlæggende redskab til at realisere målet om bæredygtig udvikling.

Opsummering

Danmark har således anerkendt vigtigheden af uddannelse som en afgørende forudsætning for en bæredygtig udvikling og har forpligtet sig til at:

- fremme integreringen af uddannelse for bæredygtig udvikling på alle niveauer i det nordiske uddannelsessystem gennem livslang læring, bl.a. ved at integrere bæredygtig udvikling som et gennemgående tema i danske lærerplaner.
- fremme bæredygtig udvikling gennem uformel uddannelse,
- arbejde for, at børn i førskole og folkeskole bliver aktive, demokratiske og ansvarlige borgere,
- fremme og styrke netværk og partnerskaber for uddannelse for bæredygtig udvikling
- sikre, at de videregående uddannelser spiller en aktiv rolle, lokalt, nationalt og internationalt for at fremme viden og kundskaber til at støtte en bæredygtig udvikling,

- udarbejde en koordinationsmekanisme for arbejdet med UBU på statsniveau,
- aktivt være med til at fremme implementeringen af strategien for uddannelse for bæredygtig udvikling,
- sikre, at der er tilstrækkelige finansielle midler til implementering,
- fastsætte mål for at fremme uddannelse og læring om bæredygtig udvikling, herunder at monitorere og evaluere handlingsplaner,
- styrke den internationale dimension i undervisningen som et led i overgangen fra miljøundervisning til uddannelse for bæredygtig udvikling.

¹ Anders Kildegaard Knudsen er uddannet miljøplanlægger og var i perioden september 2005 - februar 2006 ansat som assisterende koordinator i 92-gruppen. E-mail: Anders.k.knudsen@gmail.com

² Agenda 21, Kapitel 36: Uddannelse, offentlige bevidstliggørelse og træning

<http://www.unep.org/Documents.Multilingual/Default.asp?DocumentID=52&ArticleID=4415&l=en>

³ UNESCO: "Education for Sustainability from Rio to Johannesburg: Lessons learnt from a decade of commitment": http://portal.unesco.org/en/ev.php-URL_ID=5202&URL_DO=DO_TOPIC&URL_SECTION=201.html

⁴ Agenda 21 for Education in the Baltic Sea Region (Baltic 21E):

http://www.baltic21.org/?a,181#_Toc536851484

⁵ Hållbar utveckling – En ny kurs för Norden

<http://www.norden.org/pub/sk/showpub.asp?pubnr=2004:781>

⁶ UNECE Strategy for Education for Sustainable Development

<http://www.unece.org/env/esd/Strategy&Framework.htm>